MALTA

QORTI CIVILI
PRIM'AWLA

ONOR. IMHALLEF
SILVIO MELI

LL.D.; Dip. Stud. Rel.; Dip. Can. Matr. Jur. & Proc.;
Cert. Jur. & H.R. (Strasbourg);
P.G. Dip. European Competition Law (King's College, London),
P.G. Dip. European Law (King's College, London).

Illum it-8 ta' Marzu, 2017.

Prim'Awla tal-Qorti Civili
(Sede Kostituzzjonali)

Rikors Numru 20/2013 SM

Schembri Barbros Limited
(C – 9577)

vs.

1. Il-Kummissarju tal-Artijiet

2. L-Awtorita` ghat-Trasport ta' Malta

3. L-Avukat Generali

Il-Qorti,

1.0. Rat ir-rikors promotur datat l-4 ta’ Marzu, 2013, li permezz tieghu s-socjeta` rikorrenti sintetikament esponiet is-segwenti, (ara foll 1):

1.1. Illi hi proprjetarja t’artijiet li jinsabu f’ “Tar-Rabbat”, bejn Triq Guze Bajada u Triq Atocia, il-Hamrun, (ara foll 4);

1.2. Illi permezz t’ittra datata Dicembru, 2000, id-Direttur tad-Dipartiment tat-Toroq informa lil Salvu Schembri li parti mill-art tas-socjeta` rikorrenti kienet ser tintlaqat mix-xogholijiet ta’ toroq li kienu qed isiru, (ara foll 5);

1.3. Illi fl-istess ittra indikata fil-paragrafu precedenti l-istess Schembri gie offrut kumpens ta’ erbat elef, mitejn u hamsa u erbghin Lira Maltin, (Lm4,245.00);

1.4. Illi skont id-Dipartiment tat-Toroq kienet ser tigi effettwata area ta’ mija u tnejn u tletin (132) metru kwadru, (ara foll 1);

1.5. Illi x-xogholijiet ta’ toroq li saru affettwaw il-proprjeta` tas-socjeta` rikorrenti f’area ferm akbar minn dik indikata mill-imsemmi Dipartiment;

1.6. Illi effettivament l-ammont komplessiv t’art mehuda mis-socjeta` rikorrenti kien t’elf, disa’ mija u erba’ u hamsin punt erba’ u hamsin, (1,954.54), metru kwadru, (ara foll 6);

1.7. Illi rizultat tal-fatt li s-socjeta` rikorrenti baqghet tinsisti ghall-kumpens permezz t’ittra datata t-12 ta’ Novembru, 2001, l-istess Dipartiment tat-Toroq kien talab lis-socjeta` rikorrenti biex ittieh kopja tal-kuntratti t’akkwist, (ara foll 7);

1.8. Illi *nonostante* li s-socjeta` rikorrenti baghtet id-dokumentazzjoni kollha mitluba mill-awtoritajiet, il-procedura tal-esproprju biex is-socjeta` rikorrenti tkun tista’ tiehu l-kumpens gust lilha dovut qatt ma inbdiet;

1.9. Illi s-socjeta` rikorrenti baghtet ittra legali lid-Dipartiment *de quo* datata l-20 ta' Settembru, 2005, li permezz taghha insistiet li tircievi l-kumpens lilha dovut, (ara foll 8);

1.10. Illi l-Awtoritajiet involuti baqghu inadempjenti;

1.11. Illi bil-ghan li tigi kumpensata ghall-artijiet mehuda minn ghandha, s-socjeta` rikorrenti baghtet ittra datata t-18 ta' Novembru, 2011, lid-Dipartiment tal-Artijiet fejn identifikat xi siti li permezz taghhom setghet issir permuta favur taghha u b'hekk tinghalaq il-vertenza in dizamina, (ara foll 9);

1.12. Illi permezz t'ittra datata s-27 ta' Marzu, 2012, id-Dipartiment tal-Artijiet irrisponda li s-siti proposti mis-socjeta` rikorrenti kienu mikrija lil terzi u issuggerixxa siti alternattivi, (ara foll 10);

1.13. Illi wara dan is-socjeta` rikorrenti intavolat ittra ufficjali datata l-21 ta' Jannar, 2013, fejn talbet lill-Kummissarju u lill-Awtorita` hawn intimati ghall-kumpens, (ara foll 12);

1.14. Illi permezz ta' ittra ufficjali datata s-6 ta' Frar, 2013, il-Kummissarju intimat irrisponda li peress li ma kien hemm l-ebda talba ghall-espropriju, it-talbiet kontenuti fl-ittra ufficjali tas-socjeta` rikorrenti indikata fil-paragrafu precedenti ma setghux jigu milqugha, (ara foll 15);

1.15. Illi hu car u manifest li fl-2000 il-Gvern kien dahal fil-proprjeta` tas-socjeta` rikorrenti u ifforma triq u *rotunda* fiha;

1.16. Illi dak indikat fil-paragrafu precedenti sar minghajr ma saret id-debita dikjarazzjoni tal-President, bi ksur lampanti tal-ligi;

1.17. Illi minn dak iz-zmien ma sar xejn mill-awtoritajiet biex jigi stabbilit il-kumpens gust in dizamina;

1.18. Illi ghalhekk inkissru d-drittijiet fundamentali tas-socjeta` rikorrenti kif elenkati taht is-segwenti ligijiet;

1.18.1. L-artiklu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet u l-Libertajiet Fundamentali tal-Bniedem, (minn issa 'l quddiem imsejha l-Konvenzjoni);

1.18.2. L-artiklu 37 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, (minn issa 'l quddiem imsejha l-Kostituzzjoni);

1.19. Illi ghalhekk aderiet din il-qorti biex l-intimati jkollhom l-opportunita` jghidu ghaliex din il-qorti m'ghandiex:

1.19.1. Tghid li minhabba l-ghemil/nuqqasijiet tal-intimati jew min minnhom, inkisru l-jeddijiet fundamentali tas-socjeta` rikorrenti fuq imsemmija;

1.19.2. Taghti rimedju xieraq u opportun billi fost ohrajn:

1.19.2.i. Taghti lill-intimati zmien qasir u perentorju biex jinbdew u jintemmu l-proceduri ghat-tehid tal-art b'xiri assolut *ai termini* tal-Kap 88 tal-Ligijiet ta' Malta;

1.19.2.ii. Taghti kumpens ezemplari, punittiv u effettiv, ghal danni morali li garrbet is-socjeta` rikorrenti minhabba n-nuqqasijiet tal-intimati tul dawn is-snin kollha li l-gvern ilu jinqeda bl-imsemmija proprjeta` tas-socjeta` rikorrenti;

1.19.3. Bl-ispejjez;

1.19.4. Salv kwalsiasi dritt iehor spettanti lilha;

2. Rat ir-risposta datata l-11 ta' Marzu, 2013, li permezz taghha l-intimati Kummissarju tal-Artijiet u l-Avukat Generali sintetikament irrispondew is-segwenti, (ara foll 38):

2.1. Illi l-Avukat Generali mhux il-legittimu kontradittur, u dan *a tenur* tal-artiklu 181B tal-Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta *stante* li m'ghandu l-ebda mansjoni li jiehu pussess tal-artijiet;

2.2. Illi ghalhekk it-talbiet tas-socjeta` rikorrenti mhumiex ezegwibbli kontra tieghu;

2.3. Illi allura, ghandu jigi liberat mill-osservanza tal-gudizzju;

2.4. Illi fil-konfront tal-Kummissarju intimat l-azzjoni odjerna hi intempestiva ghall-maggoranza tal-art in dizamina *stante* li kien estraneu ghall-progett tat-toroq in kwistjoni;

2.5. Illi ma jikkontestax il-fatt li giet esproprijata parti minima tal-art in dizamina – senjatament hamsa u erbghin (45) metru kwadru;

2.6. Illi jsosstni li meta s-socjeta` rikorrenti tipprovdi titolu legali fuq l-istess ikun jista' jigi ppubblikat il-kuntratt tal-akkwist u kumpens, flimkien m'imghax dovut *ai termini* tal-Kap 88 tal-Ligijiet ta' Malta;

2.7. Illi s-socjeta` rikorrenti naqset tezawrixxi r-rimedji ordinarji disponibbli ghaliha;

2.8. Illi ghalhekk din il-qorti ghandha tiddeklina li tezercita s-setghat Kostituzzjonali taghha *ai termini* tal-artiklu 46(2) tal-Kostituzzjoni u tal-artiklu 4(1) tal-Konvenzjoni;

2.9. Illi s-socjeta` rikorrenti trid iggib il-prova tat-titlu taghha fuq l-art in dizamina;

2.10. Illi fir-rigward tal-mertu, l-intimati hawn indikati sintetikament isosstnu s-segwenti:

2.10.1. Illi jopponu t-talbiet tas-socjeta` rikorrenti;

2.10.2. Illi ma kissrux id-drittijiet fundamentali tas-socjeta` rikorrenti;

2.10.3. Illi s-socjeta` rikorrenti trid tispjega u tipprova l-allegazzjonijiet taghha;

2.10.4. Illi jekk sar xi tehid ta' l-art tas-socjeta` rikorrenti dan sar unikament ghal skop pubbliku;

2.10.5. Illi t-talbiet tas-socjeta` rikorrenti huma infondati *stante* li:

2.10.5.i. Ma hadu l-ebda art tas-socjeta` rikorrenti;

2.10.5.ii. L-Kummissarju intimat ma skatta l-ebda procedura ta' esproprijazzjoni fir-rigward tal-maggoranza tal-art *de quo*;

2.10.6. Illi meta l-Kummisarju intimat ikollu l-konferma tat-titolu, jkun jista' joffri l-kumpens relattiv gust;

2.10.7. Illi l-Kummissarju intimat mhux l-awtorita` kompetenti biex jiehu decizjonijiet fejn iridu jsiru progetti pubblici jew minn fejn ghandhom jghaddu t-toroq;

2.10.8. Illi l-Kap 88 tal-Ligijiet ta' Malta jipprovdi ghall-kumpens xieraq ghall-okkupazzjoni precedenti l-esproprijazzjoni;

2.10.9. Illi ghalhekk l-ebda danni m'huma dovuti;

2.10.10. Illi fil-kaz li jirrizultali hemm ksur tad-drittijiet fundamentali tas-socjeta` rikorrenti, dikjarazzjoni fir-rigward ghandha tkun sufficjenti;

2.10.11. Bl-ispejjez kontra s-socjeta` rikorrenti;

2.10.12. Salv risposti ulterjuri;

3.0. Rat ir-risposta datata l-11 ta' Marzu, 2013, li permezz taghha l-Awtorita` intimata sintetikament irrispondiet bil-mod segwenti, (ara foll 43):

3.1. Illi s-socjeta` rikorrenti m'ezawrietx ir-rimedji ordinarji taghha billi:

3.1.1. Ma segwietx il-procedura *ai termini* tal-Kap 88 tal-Ligijiet ta' Malta;

3.1.2. Ghalhekk il-qorti ghandha tiddeklina milli tezercita l-gurisdizzjoni taghha fir-rigward;

3.2. Illi l-Awtorita` intimata mhix il-legittimu kontradittur ghall-ilmenti tar-rikorrenti, u dan ghar-ragunijiet segwenti:

3.2.1. Illi m'ghandiex dritt tesproprja art;

3.2.2. Illi m'ghandiex dritt taghti kumpens ghall-espropriju;

3.2.3. Illi m'dawn ir-responsabbilitajiet jaqghu taht ir-responsabbilita` tal-Kummissarju intimat;

3.3. Illi s-socjeta` rikorrenti trid iggib prova li hi s-sid tal-art *de quo* u li l-art effettivament ittihditilha, u f'dan ir-rigward issosstni s-segwenti:

3.3.1. Illi s-socjeta` rikorrenti m'esebiet l-ebda kuntratt t'akkwist li jipprova li hi sid l-art *de quo*;

3.3.2. Illi skont d-dokument esebit a foll 5, fil-fatt qieghed jintalab prova li s-socjeta` *de quo* hi effettivament sid l-art in kwistjoni;

3.4. Illi t-talba ghal danni morali ghandha tigi respinta;

3.5. Illi ghalhekk it-talbiet tas-societa` rikorrenti ghandhom jigu respinti;

3.6. Bl-ispejjez kontra s-socjeta` rikorrenti;

4. Rat id-digriet taghha datat it-8 ta' Marzu, 2016, li permezz tieghu, wara li l-abbli rapprezentanti legali tal-partijiet iddikjaraw li ma kellhomx provi aktar x'jipproducu, u wara talba appozita, awtorizzat lill-istess biex jittrattaw il-kaz odjern bil-modalita` u fit-termini hemm indikati, (ara foll 228), u kif sussegwentement estizi, (ara foll 229);

5. Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tas-socjeta` rikorrenti datata s-27 ta' Lulju, 2016, (ara foll 232), flimkien man-nota relattiva tal-intimati Kummissarju tal-Artijiet u l-Avukat Generali datata s-7

t'Ottubru, 2016, (ara foll 241), u dik tal-Awtorita` ghat-Trasport f'Malta datata wkoll is-7 t'Ottubru, 2016, (ara foll 248);

6. Rat il-verbal datat is-27 t'Ottubru, 2016, li permezz tieghu l-abbli rapprezentanti legali tal-partijiet iddikjaraw li kienu qed jistriehu fuq is-sottomissjonijiet skritti taghhom fuq riferiti, (ara foll 257);

7. Semghet ix-xhieda prodotta;

8. Ezaminat id-dokumenti kollha esebiti, flimkien mad-dikjarazzjoni guramentata prodotta;

Ikkunsidrat:

9.0. Illi l-fatti li taw lok ghall-procedura odjerna jistghu jigu sintetikament elenkati bil-mod segwenti:

9.1. Illi s-socjeta` rikorrenti ssosstni li inkisrulha d-drittijiet fundamentali taghha fuq riferiti meta l-gvern hadilha l-art mertu tal-procedura in dizamina;

9.2. Illi in effetti permezz t'ittra datata Dicembru, 2000, (ara foll 5), id-Dipartiment hemm indikat informa lil Salvu Schembri tas-socjeta` rikorrenti li parti mill-art tas-socjeta` rikorrenti fil-Hamrun, kienet set tigi esproprijata;

9.3. Illi ghal dan, l-istess Dipartiment kien qed joffri kumpens ta' Lm4,245.00, (ara foll 5), liema kumpens kien gie valutat fil-25 t'Ottubru, 2000, (ara foll 145);

9.4. Illi *nonostante* li ghadda dan iz-zmien kollu mid-data li fiha ittiehdet l-art in dizamina, is-socjeta` rikorrenti ghadha m'irceviet l-ebda kumpens;

9.5. Illi jirrizulta wkoll li kien hemm abbokkament permezz t'ittra datata t-18 ta' Novembru, 2011, (ara foll 9), biex ikun jista jsir xi forma ta' ftehim bejn il-partijiet involuti a bazi tal-permuta hemm suggerita, izda din ma immaterjalizzatx ghaliex l-art indikata irrizultat li kienet gia` mikrija lil terzi, (ara foll 10);

9.6. Illi s-socjeta` rikorrenti ssosstni li l-area esproprijata mill-gvern kienet testendi ghal 1,954.54 metru kwadru, (ara foll 1 u pjanta a foll 4);

9.7. Illi skont stima *ex parte* tal-perit appozitament inkarigat mis-socjeta` rikorrenti, jirrizulta li dan ikkonkluda li din ghandha valur ta' elf u hames mitt euro, (€1,500.00), ghal kull metru kwadru, komplessivament ekwivalenti ghal zewg miljuni, disgha mija u tnejn u tletin elf u hames mitt euro, (€2,932,500.00), (ara foll 87);

9.8. Illi l-intimati jikkontestaw l-estensjoni tal-area li s-socjeta` rikorrenti qed tallega li giet esproprijata u jsosstnu li giet esproprijata biss area ekwivalenti ghal mija u tnejn u tletin (132) metru kwadru;

9.9. Illi l-intimati jispjegaw dan il-metragg kwadru billi jsosstnu in parti mill-art indirizzata mis-socjeta` rikorrenti hi triq residenzjali, (ara foll 212), u li allura m'hemmx il-htiega li jsir l-espropriju taghha ghaliex kien l-obbligu tar-residenti li jaghmlu t-toroq, (ara foll 213);

9.10. Illi ghalhekk, skont l-intimati, hemm biss lok ghall-kumpens fir-rigward ta' bicca art immarkata bhala "area 4" fil-pjanta a foll 224;

9.11. Illi kif jirrizulta mix-xhieda tal-Assistent Direttur fid-Dipartiment tal-Artijiet inhareg ordni ta' espropriju fuq parti biss mill-art in dizamina, (ara foll 188 u 205);

9.12. Illi l-Awtorita` intimata ssosstni li l-Ministeru tat-Trasport u Kommunikazzjoni antecedenti ghaliha kien ilu li informa il-Kummissarju intimat bil-bzonn li ssir l-esproprijazzjoni in dizamina, (ara ittra datata t-30 t'Awwissu, 2002, a foll 162);

9.13. Illi permezz t'ittra datata l-20 ta' Settembru, 2005, u ohra sussegwenti datata l-25 ta' Jannar, 2006, is-socjeta` rikorrenti informat lid-Direttur hemm indikat li l-esproprijazzjoni awspikata kienet ghadha ma sehhitx u konsegwentement, il-kumpens ma setghax isir, (ara foll 165 u 167);

9.14. Illi jirrizulta li r-raguni ghaliex il-procedura tal-espropriju ma inbdietx kienet ghaliex l-Awtorita` intimata, *nonostante* li interpellata diversi drabi, baqghet ma baghtitx il-*"large-scale plans"* lid-Dipartiment tal-Artijiet kif mitluba, (ara foll 188 sa 204);

9.15. Illi jirrizulta li fil-mori tal-kawza odjerna inbdiet il-procedura tal-espropriju fir-rigward biss ta' bicca art zghira li hi parti mill-art mertu tal-istess procedura;

9.16. Illi *nonostante* dan, is-socjeta` rikorrenti ghadha ma inghatatx il-kumpens dovut ghall-art tolta minghandha, (ara foll 189), fejn intqal is-segwenti mir-rapprezentant tad-Dipartiment tal-Artijiet:

> "Mistoqsija jekk inghatax kumpens dwar dik il-parti tal-art li giet effettivament esproprijata nghid illi le ghadu ma nghatax";

Ikkunsidrat:

10.0. Illi issa hu necessarju li jigu indirizzati r-risposti ta' natura preliminari sollevata mill-intimati, senjatament:

10.1. Illi l-intimati Avukat Generali u Awtorita` ghat-Trasport f'Malta mhumiex il-**legittimi kontradittturi**, (ara paragrafu numru hdax, (11.), *et sequitur*);

10.2. Illi s-socjeta` rikorrenti m'**ezawritx ir-rimedji ordinarji**, (ara paragrafu numru erbatax, (14.) *et sequitur*);

10.3. Illi s-socjeta` rikorrenti ghandha ggib il-**provi rigwardanti t-titolu** minnha allegat fuq l-art in dizamina, (ara paragrafu numru ghoxrin, (20.) *et sequitur*);

Ikkunsidrat:

A. Il-Kwistjoni tal-Legittimu Kontradittur:

11. Illi l-vertenza in dizamina ma tirrizultax li tindirizza kwistjoni rigwardanti allegazzjoni li xi ligi qed tikser id-drittijiet fundamentali tas-socjeta` rikorrenti;

12.0. Illi fir-rigward tal-**Avukat Generali** jirrizulta sintetikament is-segwenti:

12.1. Illi minn ezami tal-atti in dizamina l-intimat *de quo* ma jiffigurax fl-ebda fazi tas-saga in dizamina;

12.2. Illi jidher li s-socjeta` rikorrenti introduciet lill-intimat *de quo* semplicement biex isserrah rasha li l-gudizzju jkun wiehed shih;

12.3. Illi minn ezami tal-artiklu 181B tal-Kap 12 fuq riferit din il-qorti ma tqisx li l-intimat Avukat Generali hu legittimu kontradittur ghall-azzjoni odjerna, u dan ghaliex gie hemm stabbilit is-segwenti:

12.3.1. Illi fl-azzjonijiet gudizzjarji tal-gvern ikun rapprezentat mill-kap tad-dipartiment li jkun inkarigat bil-materja;

12.3.2. Illi l-Avukat Generali jirrapprezenta lill-gvern f'dawk l-azzjonijiet gudizzjarji li ma jkunux jistghu jigu diretti kontra xi wiehed mill-kapijiet tad-dipartimenti l-ohra tal-gvern;

12.4. Illi ghalhekk fl-azzjoni odjerna l-intimat Avukat Generali m'ghandux jiffigura *stante* li ghall-istess jirrizulata li l-azzjoni odjerna kellha biss tkun indirizzata lill-kap tad-dipartiment involut;

12.5. Illi in vista tal-premess, din l-ewwel risposta preliminari tal-intimat Avukat Generali ghandha tigi akkolta;

13.0. Illi fir-rigward tal-**Awtorita` ghat-Trasport f'Malta** jirrizulta sintetikament is-segwenti:

13.1. Illi s-socjeta` rikorrenti tallega li l-art taghha mertu tal-procedura odjerna tinsab fil-pussess tal-intimati jew min minnhom;

13.2. Illi l-ilment tal-istess socjeta` jindirizza l-fatt li tali tehid ta' l-art kiser id-drittijiet fundamentali taghha minnha hawn indirizzati;

13.3. Illi gie allegat li l-istess Awtorita` intimata okkupat l-istess art minghajr ma tal-anqas kienu nbedew il-proceduri necessarji ghall-esproprijazzjoni tal-istess;

13.4. Illi *di piu`* jinghad li l-istess Awtorita` naqset ukoll li taderixxi ghat-talbiet tal-ko-intimat Kummissarju tal-Artijiet biex tinbeda l-procedura tal-esproprijazzjoni legittima, (ara foll 188 sa 204);

13.5. Illi in vista tal-premess, din l-ewwel risposta preliminari tal-Awtorita` intimata ghandha tigi respinta;

Ikkunsidrat:

B. Ir-Rimedju Ordinarju:

14. Illi jigi immedjatament ribadit li f'dan ir-rigward jirrizulta li kien hemm zvilupp fil-gurisprudenza;

15. Illi qabel ma sehh dan l-izvilupp il-qrati lokali kienu jsosstnu li r-rimedju kostituzzjonali hi wiehed ta' natura straordinarja u ghandu jinghata biss meta l-ligi ordinarja ma tirrizultax li kienet sufficjenti biex tittutela d-drittijiet fundamentali tal-individwu kkoncernat;

16. Illi s-suespost inbidel wara s-sentenza tal-*Qorti Ewropea tad-Drittijiet Fundamentali tal-Bniedem* fl-ismijiet ***Brincat and Others vs. Malta***, datata l-***24 ta' Lulju, 2014***;

17. Illi f'din is-sentenza din il-qorti insinji osservat li bl-intavolar ta' procedura wahda – dik kostituzzjonali – minflok tnejn jew aktar - dawk ordinarji u sussegwentment kostituzzjonali – jigi sodisfatt il-principju tal-ekonomija tal-gudizzju *stante* li fil-procedura kostituzzjonali ikunu qeghdin jigu indirizzati r-rimedji kollha possibbli li jkunu jistghu jinghataw permezz tal-istess – u ghalhekk inkluzi wkoll dawk ta' natura ordinarja;

18. Illi wara l-imsemmija decizjoni tal-Qorti estera fuq riferita il-***Qorti*** Kostituzzjonali, fil-kawza fl-ismijiet ***George Spiteri et vs. Policy Manager tal-Malta Shipyards***, datata s-***27 ta' Marzu, 2015***, irriteniet is-segwenti:

> "...tenut kont tal-konkluzjonijiet raggunti fis-sentenza msemmija ta' ***Brincat & Others vs. Malta*** din il-qorti hi tal-fehma li fic-cirkostanzi kif issa zviluppaw ma hux aktar desiderabbli li l-qrati kostituzzjonali jirrifjutaw li jezercitaw is-setghat taghhom kif previst fl-artikoli 46(2) tal-Kostituzzjoni u 4(2) tal-Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta minkejja ir-rimedji li indubbjament kellhom ghad-disposizzjoni taghhom ir-rikorrenti appellanti";

19. Illi in vista tal-insenjament esteru u lokali fuq riferit ghandu allura jkun pacifiku li r-risposti tal-intimati, (ara foll 39, 44 u 45), ghandhom jigu respinti;

Ikkunsidrat:

C. Prova tat-Titolu allegat mis-Socjeta` Rikorrenti:

20. Illi minn ezami tad-dokumenti esebiti mis-socjeta` rikorrenti permezz ta' nota datata l-4 ta' Gunju, 2013, (ara foll 49 *et sequitur*), jirrizulta assodat li s-socjeta` hi effettivament is-sid tal-art in dizamina;

21. Illi f'dan il-kuntest ukoll issir referenza ghas-sentenza tal-***Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali)*** fl-ismijiet ***Igino Trapani Galea Feriol proprio et nomine vs. Kummissarju tal-Artijiet et***, datata t-***18 t'Ottubru, 2013***, li rriteniet li:

> "...jinkombi (fuq) l-Kummissarju tal-Art li jistabbilixxi (min huma) s-sidien tal-art u li jaghmel dak kollu necessarju sabiex dawn jigu notifikati u li l-proceduri jipprosegwu regolarment. Ghalhekk mhux skuzanti ghall-Kummissarju tal-Art li jghid li l-atturi naqsu li jipprovdu l-informazzjoni mehtiega dwar it-titolu taghhom. Inoltre jigi osservat li l-ligi, (Kap 88), ma tippermetti ebda skuza ghal dewmien ghad-determinazzjoni tal-kumpens xieraq billi f'kaz li s-

sidien ma jkunux maghrufa jew ikunu incerti jew assenti jew minuri jew persuna inkapaci, l-artiklu 10 jiddisponi li l-procediment taht din l-Ordinanza jsiru kontra kuraturi li jigu mahtura kif jinghad fil-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili";

22. Illi in vista tal-premess din l-eccezzjoni tal-intimati ghandha wkoll tigi respinta;

Ikkunsidrat:

23.0. Illi fuq il-**mertu** tal-vertenza odjerna jinghad sintetikament is-segwenti:

23.1. Illi in effetti jirrizulta nuqqas ta' konkordja bejn iz-zewg settijiet ta' partijiet fuq liema hi l-area tal-art appartenenti lis-socjeta` rikorrenti li fil-fatt giet espropprijata;

23.2. Illi s-socjeta` rikorrenti istitwiet il-procedura odjerna fuq erba' porzjonijiet art fl-akkwati maghrufa bhala Tar-Rabbat, (ara foll 1 u 4);

24. Illi f'dan ir-rigward ghandu jkun pacifiku li l-oneru tal-prova li l-art *de quo* giet okkupata mill-gvern tinkombi fuq is-socjeta` rikorrenti;

25. Illi l-intimati jsosstnu li parti mill-art tas-socjeta` rikorrenti ma setghetx tigi espropprijata *stante* li l-Avviz Legali 29 tal-2010, (Regolamenti tal-2010 dwar Toroq Godda u Xoghlijiet f'Toroq), maghmulin taht l-Att Dwar l-Awtorita` ghat-Trasport f'Malta, (Kap 499), jistipula li kwalunkwe persuna li tizviluppa proprjeta` f'zona residenzjali ghandha l-obbligu li tifforma sa nofs it-triq li l-persuna li qed tizviluppa l-istess proprjeta` ikollha l-faccata tal-istess taghti ghal fuq it-triq, u dan sa massimu ta' tmintax (18) il-metru;

26. Illi ssir referenza ghas-sentenza tal-***Prim'Awla tal-Qorti Civili*** fl-ismijiet ***Perit Arkitett Ian Zammit vs. Awtorita` Dwar it-Trasport ta' Malta u llum Trasport Malta u l-Kummissarju tal-Artijiet***, datata t-***3 t'Ottubru, 2013***, li tghid:

"Qabel dahal fis-sehh l-Avviz Legali 29 tal-2010 (Regolamenti tal-2010 dwar Toroq Godda u Xogholijiet f'Toroq), kienu japplikaw il-provvedimenti dwar it-toroq li kien hemm fil-Kodici tal-Pulizija (Kap 10). F'dan il-kaz japplikaw il-provvedimenti tal-Kap 10 ghaliex il-kaz jirrelata ghal zmien meta l-Avviz Legali 29 tal-2010 kien ghadu ma sarx. Skont dik il-ligi (Taqsima II – Fuq it-Toroq): -

i. "Fejn triq tkun infethet mill-privat, il-privat ghandu d-dmir li jaghmel il-manutenzjoni;

ii. "It-triq tibqa' meqjusa li hi proprjeta` tal-privat ("Is-sidien ta' kull proprjeta` li tmiss direttament ma' triq li ma tkunx proprjeta` tal-Gvern jew il-persuni li jkollhom din il-proprjeta` b'enfitewsi jitqiesu, ghall-fini ta' dan l-artiklu, li huma il-persuna li fethu din it-triq u li huma s-sidien taghha");

Ikkunsidrat:

27. Illi *stante* li jirrizulta anke mid-diversi pjanti pprezentati *in atti* li l-art in dizamina hi f'zona residenzjali, t-toroq li gew hemm iffurmati kienu gia` gew iffurmati minn terzi minhabba l-fuq imsemmi obbligu statutorju, (ara paragrafu numru sitta u ghoxrin, (26.), aktar qabel);

Ikkunsidrat:

28.0. Illi f'dan l-istadju ssir referenza ghall-pjanta esebita a foll 224 u ghax-xhieda tal-persuna responsabbli mid-Direttorat tat-Toroq u Infrastruttura fi hdan l-Awtorita` intimata, li sintetikament irrivela s-segwenti:

28.1. Illi l-area in dizamina hi maqsuma f'erba' (4) bicciet, (ara foll 212 u 213);

28.2. Illi l-"Area 1 sa 3" indikati fil-pjanta a foll 224, huma toroq residenzjali li gew iffurmati taht l-obbligu li kellhom is-sidien residenti fihom, (ara foll 212 u 213);

28.3. Illi konsegwentement l-area li kienet proprjeta` tas-socjeta` rikorrenti mehuda mill-intimati ghalhekk tirrizulta li hi ferm anqas minn dak allegat mill-istess socjeta`;

28.4. Illi ghalhekk jirrizulta a sodisfazzjon ta' din il-qorti li l-area li ttiehdet mis-socjeta` rikorrenti hi dik indikata bhala "Area 4" fil-pjanta a foll 224;

28.5. Illi permezz ta' dikjarazzjoni relattiva fil-Gazzetta tal-Gvern datata iz-17 ta' Frar, 2011, jirrizulta li giet esproprijata bicca art ta' madwar 45 metru kwadru skont il-ligi, (ara foll 205);

28.6. Illi fir-rigward tal-porzjon art rimanenti ta' madwar 155 metru kwadru, jirrizulta li hemm il-process t'esproprijazzjoni li hu miexi d-dekors normali tieghu, (ara foll 188);

Ikkunsidrat:

29. Illi hu pacifiku li persuna hi protetta mill-privazzjoni ta' proprjeta` minghajr kumpens *ai termini* tal-artiklu 37 tal-Kostituzzjoni u tal-artiklu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni;

30. Illi l-***Prim'Awla tal-Qorti Civili*** ssosstni s-segwenti fis-sentenza taghha fl-ismijiet ***Inez Calleja et vs. Kummissarju tal-Artijiet et*** datata l-***5 ta' Mejju, 2009***:

> "Ghalkemm taht dawn id-disposizzjonijiet il-proprjeta` mhix assoluta ghax l-awtorita` pubblika ghandha s-setgha li tohodha, dan jista' jsir biss bis-sahha ta' ligi u bil-harsien tal-kundizzjonijiet kollha hemm imsemmija; jekk it-tehid tal-propjeta` ma jsirx, qabel kull haga ohra, bis-sahha tal-ligi, u kif trid il-ligi, mela jsir bi ksur tal-Kostituzzjoni u tal-Konvenzjoni;
>
> "L-artiklu 12 tal-Kap 88 jaghti lill-awtorita` pubblika s-setgha li tidhol fuq art privata u taghmel dak kollu li jista` jaghmel sid, jekk dwar dik l-art tkun giet

pubblikata d-dikjarazzjoni tal-President li l-art hija mehtiega ghal skop pubbliku:

> "12(1) Fi zmien erbatax- il gurnata mill-gurnata tal-pubblikazzjoni fil-Gazzetta tal-Gvern, mehtiega taht l-artiklu 9(1), ta' dikjarazzjoni maghmula taht l-artiklu 3, is-sid tal-art, jew minn jokkupaha, jekk ikun hemm, ghandhom jaghtu f'idejn l-awtorita` kompetenti l-pussess taghha: ...
>
> "(2) Wara li jghaddi z-zmien imsemmi fis-subartiklu (1) l-awtorita` kompetenti tista' minghajr ebda formalita` ohra tidhol f'din l-art u tiehu pussess taghha jew tawtorizza lil xi hadd biex jidhol f'din l-art u jiehu pussess taghha u, minkejja xi restrizzjoni li jkun hemm fuq din l-art b'kull ligi ohra jew b'kull dokument jew xort'ohra, taghmel jew tawtorizza lil xi hadd li jaghmel f'din l-art jew fuqha jew dwarha kull xoghol jew hag'ohra tkun li tkun li xi hadd li jkollu interess illimitat f'din l-art ikollu jedd li jaghmel bis-sahha ta' dak l-interess salv l-obbligu ta' xi awtorita` kompetenti li terga tqieghed kif kienet l-art jew thallas kumpens ghal kull dannu maghmul jekk fil-kazijiet permessi f'din l-Ordinanza l-akkwist ma jkunx tkompla;
>
> "A *contrario sensu*, fejn ma tkunx saret dik id-dikjarazzjoni, l-awtorita` pubblika ma ghandha ebda setgha li tiehu l-art f'idejha u, jekk taghmel hekk, tkun qeghda ccahhad lil sid l-art mit-tgawdija taghha bi ksur tal-ligi";

Ikkunsidrat:

31. Illi kif gia` sottolineat, (ara paragrafu numru tmienja u ghoxrin punt hamsa, (28.5.), aktar qabel), fir-rigward tal-area ta' madwar 45 metru kwadru fuq riferita, jirrizulta li giet ippubblikata d-dikjarazzjoni Presidenzjali fil-harga tal-Gazzetta tal-Gvern taz-17 ta' Frar, 2011, (ara foll 205);

32. Illi jirrizulta wkoll assodat li fir-rigward tal-porzjon art ta' madwar 155 metru kwadru fuq ukoll riferit, (ara paragrafu numru tmienja u ghoxrin punt sitta, (28.6.), aktar qabel), ix-xoghol amministrattiv rigward l-espropriazzjoni tal-istess ghadu qed jigi pprocessat, (ara foll 188), ghalkemm jirrizulta li hu fi stadju avvanzat;

33. Illi in vista tal-premess jirrizulta ghalhekk pacifiku li jirrizulta debitament assodat li meta l-istess porzjon art indikat fil-paragrafu precedenti ittiehed mill-intimati effettivament ma kienitx giet precedentement ippubblikata d-dikjarazzjoni tal-President taht il-Kap 88 tal-Ligijiet ta' Malta;

34. Illi ghalhekk dan it-tehid tal-art partikolari in dizamina ma sarx skont il-ligi *de quo* fuq riferita;

35. Illi ghalhekk l-istess tehid ta' dan il-porzjon art sar arbitrarjament u illegalment, u allura bi ksur tal-artiklu 37 tal-Kostituzzjoni u tal-artiklu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni;

36. Illi allura jirrizulta debitament ipprovat li l-gvern dahal fil-proprjeta` tas-socjeta` rikorrenti u ghamel uzu tal-istess minghajr ma kien hemm id-dikjarazzjoni tal-President skont il-ligi, u allura bi ksur tad-drittijiet fundamentali fuq indikati tas-socjeta` rikorrenti;

37. Illi *di piu`* din l-art ittiehdet ukoll minghajr ma thallas id-dovut kumpens skont il-ligi;

DECIDE:

38.0. Illi in vista tal-premess, din il-qorti hi sodisfatta li s-socjeta` rikorrenti pprovat il-kaz taghha skont il-ligi, u li *di piu`* l-intimat Avukat Generali ipprova l-ewwel eccezzjoni preliminari tieghu, u konsegwentement:

38.1. Tiddikjara li l-intimat Avukat Generali mhux il-legittimu kontradittur ghall-azzjoni odjerna u konsegwentement tilliberah mill-osservanza tal-gudizzju;

38.2. Tilqa' l-ewwel talba tas-socjeta` rikorrenti u tiddikjara li b'ghemil tal-intimati Kummissjarju tal-Artijiet u tal-Awtorita` ghat-Trasport f'Malta, inkissru l-jeddijiet fundamentali tas-socjeta` rikorrenti skont l-artiklu 37 tal-Kostituzzjoni u l-artiklu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni;

38.3. Tiddikjara fir-rigward tal-ewwel parti tat-tieni talba, dik li permezz taghha s-socjeta` rikorrenti qed titlob li l-intimati jinghataw perjodu qasir u perentorju biex jibdew u jintemmu l-proceduri ghat-tehid tal-art b'xiri assolut *ai termini* tal-Kap 88 tal-Ligijiet ta' Malta, il-procediment hu ezawrit ghalkemm l-istess talba ghandha tintlaqa` fir-rigward tal-"Area 4" fuq riferita, u konsegwentement tordna li dawn il-proceduri fir-rigward ghandhom jibdew fi zmien xahar (1) mill-lum;

39.4. Tiddikjara li fir-rigward tat-talba koncernanti il-kumpens morali mitlub mis-socjeta` rikorrenti jigi sottolineat ghall-kjarezza li hawn mhux qed jigi determinat il-kumpens materjali ghall-valur tal-art mehuda *stante* li din hi kwistjoni rizervata lil forum iehor, izda hi limitata ghall-kumpens morali ghall-ksur tad-drittijiet fundamentali sofferti u, tenut kont is-segwenti rizultanzi:

39.4.1. Il-kejl pjuttost zghir tal-art mehuda;

39.4.2. Illi l-art *de quo* ittiehdet fis-sena 2000;

39.4.3. Illi s-socjeta` rikorrenti ilha titlob kumpens xieraq sa mill-2001;

39.4.4. Illi s-socjeta` rikorrenti ilha mibroljata f'din il-kwistjoni sa minn dak iz-zmien;

Il-kumpens morali ghandu jkun ta' hamest elf euro, (€5,000.00);

39.5. Tikkundanna lill-intimati Kummissarju tal-Artijiet u Awtorita` ghat-Trasport f'Malta biex ihallsu dan l- ammont hawn likwidat *in solidum* lis-socjeta` rikorrenti;

39.6. Bl-ispejjez ta’ din il-procedura u bl-imghax mid-data ta’ din is-sentenza, kontra l-istess intimati *in solidum* imsemmija fil-paragrafu precedenti.

____

Onor. Imhallef Silvio Meli

DECIZJONI FINALI